

Asia: VN/10343/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi saaristolaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yhteenveto kommentteistanne lausuntokoosteen laatimista varten

Museovirasto pitää 45 vuotta vanhan saaristolain uudistamista tarpeellisena kokonaisuudistuksena, joka vastaa hyvin muuttuneeseen toimintaympäristöön sekä saaristossa että yhteiskunnassa laajemmin. On myös kannatettavaa, että lain keskeisimpänä tavoitteena on saariston elinvoiman vahvistaminen, saaristossa asumisen mahdollistaminen, kausiasukkaiden huomioiminen sekä kokonaisturvallisuus.

On merkittävää, että kulttuuriperintö nousee nyt ensimmäistä kertaa osaksi saaristolakia. Tämä on selkeä parannus aikaisempaan lainsäädäntöön, joka ei

huomioinut saariston kulttuuriperintöä. On myös myönteistä, että hallituksen esityksessä on nyt kirjattuna monin tavoin saariston rikas ja alueellisesti erilainen aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö sekä maisemat, jotka muodostavat yhdessä keskeisen osan elinvoimaista saaristoa. Museovirasto pitää tärkeänä, että kulttuuri- ja luontoarvot nähdään toisiaan vahvistavina ilmiönä, eikä toisistaan erillisinä. Nämä arvot yhdistäen voidaan päästä kokonaisvaltaiseen näkemykseen kulttuurista, ympäristöstä ja kestävydestä.

Lisäksi on tarkoituksenmukaista, että laissa säädettäisiin valtionavustuksista saariston luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön hoitoon. On myös kannatettavaa, että saaristolain tavoitteet huomioidaan alueidenkäyttölain mukaisissa saaristoa ja siihen kuuluvia vesialueita koskevissa kaavoissa ja suunnitelmissa.

Kommenttinne 1–2 §:ään sekä niiden perusteluihin

1 § Lain tavoite

Museovirasto pitää merkittävänä sitä, että lain tavoitteena olisi luoda edellytykset ensimmäistä kertaa myös saariston kulttuuriperinnön vaalimiselle. On hyvä, että saariston erityispiirteisen ja ainutlaatuisen kulttuuriperinnön, maisemien ja luonnon nähdään lisäävän yhdessä saariston vetovoimaa ja asuinympäristön viihtyisyyttä sekä vakituisille että kausiasukkaille. Myös määritelmä ”Saariston kulttuuriperinnöllä tarkoitettaisiin saariston aineellista ja aineetonta historiaa ja kulttuuria” on asianmukainen.

Esityksen perusteluissa (luku 2. Nykytila ja sen arviointi, 2.7. Saariston kulttuuriperintö) tuodaan hyvin esille muun muassa saariston rikas ja alueellisesti

monimuotoinen aineellinen ja aineeton elävä kulttuuriperintö keskeisenä osana suomalaista kulttuuripääomaa sekä luetellaan erilaisia kohteita, perinteitä, juhlia ja tapoja. Lisäksi todetaan (2.8. Valtion työpaikat ja saaristokunnan taloudellinen asema), että valtio on ollut merkittävä työnantaja saaristossa erityisesti

puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen ja luotsilaitoksen toimipisteiden kautta. On hyvä huomioida, että monet valtion toimintojen rakennuksista ovat myös kulttuuriperintöä, joista osa on suojeltu eri tavoilla kuten lailla rakennusperinnön suojelusta tai kohteet voivat sijaita esimerkiksi valtakunnallisesti merkittävillä rakennetun kulttuuriympäristön alueilla (RKY). Esityksessä huomioidaan lisäksi (4.2.3. Ympäristövaikutukset) asianmukaisesti muun muassa valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA), Unescon maailmanperintökohteet, biosfäärialueet ja Geopark-alueet.

Esityksessä olisi perusteltua huomioida edellä mainittujen lisäksi johdonmukaisesti myös valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset kohteet (VARK), muinaismuistolain rauhoittamat arkeologiset kohteet ja rakennusperintölailla suojellut kohteet.

Todettakoon, että saariston aineellisesta ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä antaa hyvän yleiskuvan tuore maa- ja metsätalousministeriön julkaisu ”Saariston kulttuuriperinnön alueelliset piirteet. Valtakunnalliset kulttuuriperintöaineistot viidellä selvitysalueella” (Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 2026:2, Teemu Mökkönen). Selvityksen laati Museovirasto saaristoasianneuvottelukunnan tilauksesta ja se perustuu muun muassa Museoviraston valtakunnallisiin aineistoihin.

Julkaisu löytyy verkosta: <https://www.museovirasto.fi/fi/ajankohtaista/tuore-selvitys>
tarjoaa-lapileikkauksen-suomen-saaristoalueiden-kulttuuriperintoon

2 § Saaristopolitiikan toteutus ja seuranta

Poikkihallinnollisuuden edistäminen eri ministeriöiden (myös opetus- ja kulttuuriministeriö, esimerkiksi Museoviraston jakamat avustukset) välillä lisäämällä

tiivistä yhteistyötä ja yhteensovittamista on kannatettavaa myös muun muassa kulttuuriperinnön ja maisemien vaalimiseksi.

Kommenttine 3–6 §:ään sekä niiden perusteluihin

3 § Saariston käsite

On perusteltua, että esitys täsmentää saariston käsitettä sekä sitoo käsitteen tuoreeseen tietopohjaan. Perusteltua on myös se, että saariston käsite muodostuisi jatkossa neljästä saaristoluokasta, jotka olisivat ulkosaaristo, välisaaristo, sisäsaaristo sekä saaristomaiset manneralueet. Saaristoluokat vastaisivat Suomen ympäristökeskuksen vuonna 2022 julkaiseman saaristoluokituksen jaottelua. Tämän pohjalta saaristoa olisi edelleen meri- ja järviolueilla.

4 § Saaristokunta

Ei lausuttavaa.

5 § Saaristoinen hyvinvointialue

Ei lausuttavaa.

6 § Kuntien ja hyvinvointialueiden palvelut saaristossa

Ei lausuttavaa.

Kommenttine 7–8 §:ään sekä niiden perusteluihin

7 § Yhteysalusliikenteen palvelut

Toimiva yhteysalusliikenne tukee myös saariston kulttuuriperinnön saavutettavuutta sekä saariston asukkaille että eri ryhmille tukien samalla myös

kulttuuriperintömatkailua sekä virkistyskäyttöä. Yhteysalusliikenne voidaan nähdä myös elävänä liikenteen kulttuuriperintönä.

8 § Yhteysalusliikenteen varautumisvelvollisuus

Ei lausuttavaa.

Kommenttinne 9–10 §:ään sekä niiden perusteluihin

9 § Saariston elinvoiman kehityksen ja erityispiirteiden huomioon ottaminen

Ei lausuttavaa.

10 § Saariston elinkeinotoiminnan edistäminen

Ei lausuttavaa.

Kommenttinne 11–12 §:ään sekä niiden perusteluihin

11 § Alueidenkäytön suunnittelu

On kannatettavaa, että saaristolain merkitys on tunnistettu myös alueidenkäyttölaisissa, jonka 124 §:ssä viitataan saaristolain tavoitteisiin. Sen mukaan saaristolain tavoitteet on otettava huomioon laadittaessa kaavaa saaristoalueelle ja saariston vesialueille.

12 § Avustus saariston luonnon, maiseman tai kulttuuriympäristön hoitoon

Pykälä on tavoitteeltaan kannatettava. Saariston luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön hoidon tukeminen vahvistaa alueiden elinvoimaa sekä turvaa

arvokkaiden ympäristöjen säilymistä. On myös perusteltua, että avustuksen soveltamisalaa on täsmennetty otsikkotasolla ja että kulttuuriympäristö sisällytetään nimenomaisesti tuen piiriin.

Avustuksia myönnettäessä tulee varmistaa, että rakennusperintöä ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakenteita koskevissa toimenpiteissä hyödynnetään

järjestelmällisesti sekä Museoviraston että alueellisten vastuumuseoiden asiantuntemusta. Museovirasto toimii valtakunnallisena kulttuuriperinnön

asiantuntijaviranomaisena, jonka lakisääteisiin tehtäviin kuuluu rakennusperinnön ja kulttuuriympäristön suojelun, hoidon ja restauroinnin asiantuntijaohjaus. Museovirasto jakaa valtionavustuksia ensisijaisesti rakennusperintölain 498/2010 nojalla suojeltujen rakennusten korjauksiin ja maailmanperintökohteiden korjauksiin.

Museolain mukaan alueelliset vastuumuseot hoitavat kulttuuriympäristötehtäviä erityisesti rakennetun ympäristön ja arkeologisen kulttuuriperinnön asiantuntijoina. Alueelliset vastuumuseot vastaavat osaltaan Museoviraston myöntämien valtionavustusten asiantuntijatehtävistä varmistuen, että valtakunnallinen ohjaus ja alueellinen asiantuntemus muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden.

Kokonaisuutena ehdotettu pykälä on tavoitteeltaan perusteltu, mutta sen suhdetta muihin rakennusperinnön hoitoon tarkoitettuihin valtionavustuksiin ei lain

perusteluteksteissä avata sen enempää. Museoviraston lisäksi Elinvoimakeskukset jakavat myös hankeavustusta rakennusperinnön hoitoon.

Kommenttine 13–14 §:ään sekä niiden perusteluihin

13 § Saariston tilanne ja kehityskuva

Kulttuuriperinnön ollessa nyt ensimmäistä kertaa mukana saaristolaisissa olisi perusteltua ottaa kulttuuriperintö ja maisemat mukaan tilanne- ja

kehityskuvaselontekoon tai kertomukseen sopivalla tavalla (esimerkiksi tilastolliset ja laadulliset aineistot) ja sopivin väliajoin. Tällöin voitaisiin seurata lain toteutumista ja vaikutuksia myös kulttuuriperinnön osalta.

14 § Saaristoasian neuvottelukunta

On perusteltua, että parlamentaarisen saaristoasiain neuvottelukunnan ja sen sihteeristön työ jatkuu ja että työssä ovat riittävästi esillä myös saaristoalueiden

kulttuuriperintö ja sitä edistävät erilaiset toimet.

Kommenttine vaikutuksista (luku 4.2 Pääasialliset vaikutukset)

Nyt uudistettavan saaristolain muutokset, jotka edistäisivät muun muassa saariston elinvoiman, erityispiirteiden ja niiden arvon tunnistamista ja tunnustamista sekä kulttuuriperinnön, maisemien ja luontoarvojen vaalimista esimerkiksi avustusten kautta ovat kannatettavia. Erityisesti ympäristövaikutusten arvioinnissa yhdistyvät monipuolisesti luonto- ja kulttuuriympäristöjen kokonaisvaltaisen vaalimisen edut ja vaikutukset: myös monet kulttuuriperintö alueet edistävät luonnon monimuotoisuutta. Kokonaisuudessaan vaikutusarvioinnit vaikuttavat asianmukaisilta myös esimerkiksi perus- ja ihmisoikeuksien, turvallisuuden ja hyvinvoinnin osalta.

Kommenttine yleisperusteluista (luvut 1–12, lukuun ottamatta lukuja 4.2 Pääasialliset vaikutukset ja 7 Säännöskohtaiset perustelut)

Kommenttine yleisperusteluista (luvut 1–12, lukuun ottamatta lukuja 4.2)

Ei lausuttavaa.

Pääasialliset vaikutukset ja 7 Säännöskohtaiset perustelut

Ei lausuttavaa.

Kommenttine saaristoasian neuvottelukuntaa koskevasta valtioneuvoston asetusluonnoksesta

Ei lausuttavaa.

Tikkanen Sallamaria
Museovirasto - Kulttuuriympäristöpalvelut-osasto